

Hinduk Afrikában

A szerző fotóival

Bevezetés

A Delhiben található Nemzeti Múzeum hajózási tárlatának egyik része a „Hindu imperializmus” címet viseli. Az indiaiak délkelet-ázsiai expanziójának bemutatásán túl képet alkothatunk az Indiából induló, illetve a területét érintő kereskedelmi utak hálózatáról. Mindebből világosan látszik, hogy a szubkontinensről származók interkontinentális migrációja nem új keletű jelenség. Már i.e. 500 körül léteztek kolóniáik – az ázsiai, híres bevándorlási központjaikon kívül is –, pl. az egyiptomi Memphisben (McNeill, W. H. 1963).

Ma becslések szerint legkevesebb húsz millió, indiai gyökerekkel rendelkező ember él szerte a világban, akik közül hat millió továbbra is indiai állampolgár. Előbbieket Person of Indian Origin-ként (PIO) tartják nyilván, míg utóbbiak a Non-resident Indian (NRI) elnevezést kapták az anyaország hatóságaitól. 53 azon országok száma, ahol ötezer főt meghaladóan élnek az Indiából származók (Jayaram, N. 2004). Többségi etnikai csoportként jelennek meg Mauritiuson, az Egyesült Arab Emírátságokban, Guyanában, Trinidad és Tobagón, Suriname-ban és Fidzsin. 10%-nál nagyobb az arányuk Bahreinben, Katarban, Szaúd-Arábiában, Kuvaitban és Ománban. Míg az Arab-öböl menti országokba – zömmel vendégmunkásként – vándorlásuk a kőolajbányászatra alapozott gazdasági növekedést követően indult meg a 20. század második felében, addig javarészt az egykori Brit Birodalom területére már sokkal korábban tömegesen érkeztek.

Ezek közül is kitüntetett célpontnak számított a szubszaharai Afrika keleti, déli vidéke, ahová a 19. század derekától szerződéses munkások tömege jött a gyarmatosítók kezében lévő ültetvényekre és bányákba. Őket követték az indiai kereskedők, illetve értelmiségiek. Valószínűleg közülük a leghíresebb Mohandász Karamcsand Gandhi volt, aki nem túlzottan sikeres bombayi ügyvédi egzisztenciáját cserélte fel egy időre, sokkal hatásosabb dél-afrikai tevékenységéért.

Pihenő egy hindu templomban, a mandirban

Azonban az érkezők döntő többségének neve – 80%-ban hindu, 18%-a muzulmán, 1,4% keresztény – nem vált híressé. Ez a vallási arány nagyjából megfelelt a korabeli indiai viszonyoknak, mára viszont, a hinduk rovására, átalakult. A kereszténység jelentős térnyerésének következtében az indiai eredetű dél-afrikaiak 69%-a hindu, 18% a muzulmán és 12% körüli a Jézus követőinek aránya (Pillay, G. J. 1991).

Hinduk Dél-Afrikában

A közhiedelemmel ellentétben, az indiai diaszpóra dél-afrikai megjelenése lényegesen korábbi, minthogy a szerződéses munkásokkolóniák tagjainak előfutáraként, 1860. november 16-án, az S. S. Truro fedélzetéről Durban kikötőjében 384 indiai partra lépett. Már 1653-tól holland kereskedők főleg rabszolgaként hoztak indiaiakat a mai Fokváros környékére, így a 19. század közepére már közel 1200 indus élt a területen, a szolgástanban tengődők több mint egyharmadát alkotva (RHLCID 2000). A brit időkben 1911-ig, további közel 152000 ember érkezett Dél-Afrikába, döntően dravida nyelveket beszélő hinduk (jobbára telugu, tamil), a dél-indiai Madrász Ügynökség vidékéről, illetve az észak-indiai Bihárból, Nyugat-Bengálból és a mai Uttar Pradesh tartomány keleti részéről. A bevándorlók – a nemzetközi migráció törvényszerűségeinek megfelelően – döntően felnőtt, fiatal férfiak voltak (62%), nők (25%) és gyerekek (13%) jóval kisebb létszámban érkeztek. Az általában írástudatlan bevándorlók megőrizték emlékeiket, tradícióikat, vallási hiedelmeiket, kialakultak az Indiából hozott anyanyelvek helyi változatai. Később, az őket is sújtó rasszista törvények és adószabályok ellenére, 1911-ig csak kevesebb, mint negyedük tért vissza Indiába. Nem csoda, hiszen Afrikában tíz éves szerződéses munka után esélyük volt a földszerzésre. Legtöbbször Natal tartományban maradtak, kisebb közösségük alakult ki Transvaalban. A tengerparti sávban az indiaiak rövidesen monopolhelyzetbe kerültek a kukorica, a dohány és a zöldségtermesztés tekintetében. A szerződéses munkásokat döntően Gudzsrátból követő kereskedők – hinduk és muzulmánok egy-

aránt – nyomott áráikkal komoly versenyhelyzetet teremtettek az európaiaknak.

Napjainkra az indiai eredetű dél-afrikaiak több mint egymillió populációja (1. táblázat) háromnegyed részben KwazuluNatalban és főként annak fővárosában, Durban-ben él. Egy 1999-ben köztük végzett felmérés szerint 95%-uk az angolt beszéli első nyelvként és csak 40%-uk aposztrofálta magát vallásos hindunak, annak ellenére, hogy jelentős számban vesznek részt olyan vallási jellegű csoportok tevékenységében, mint az Árja Szamádzs, Rámakrisna Misszió, Száj Baba Szamitisz, Divine Life Society vagy az ISKCON (Krisna-tudatú Hívók Közössége) (RHLCID 2000).

Az indiai gyökerekkel rendelkezők felépítették kulturális intézményrendszerüket, saját médiumokkal rendelkeznek. Annak ellenére, hogy közösségük legalább oly' színes (az apartheid korszakából származó elnevezésük is ez), mint az anyaországé, bizonyos fokú uniformitás jellemzi őket. Rendszeresek a kasztok közötti házasságok.

Hinduk más afrikai országokban

Fekete-Afrika keleti partvidékén, a korai tengeri kereskedelmi utak mentén, nem számítottak unikumnak az indiai származásúak. Ugyanakkor tömeges megjelenésük csak az 1860-as évek második felétől indult meg, túlnyomórészt pandzsábi szikhek, illetve gudzsráti hinduk és muszlimok bevándorlásával. A 19. század során Kelet-Afrikába érkező indusok számát 30000 és 40000 közé teszik (Gregory, R. G. 1971).

Jelentős részük nem a mezőgazdaságban helyezkedett el, hanem főleg infrastrukturális beruházások tömegmunkáit végezte. Az ide érkezők között is többségben voltak a hinduk. Sajátos, a világról alkotott felfogásuk és e vallás nem térítő jellege miatt a hinduk száma folyamatosan csökken ebben a régióban is.

A hinduizmus hitvilága

A hinduizmus nyugati eredetű műszó, az általa leírt vallási rendszert eredetileg szanátana-dharmának, vagyis az örök világtörvénynek nevezték, mára viszont maguk az indiaiak is „hin-

DUPLEX ROTA
NYOMDAIPARI ÉS SZOLGÁLTATÓ KFT.

H-7631 Pécs, Észak-magyar dűlő 4.
Telefon: +36 72 550-465 Fax: +36 72 311-429
E-mail: info@duplexrota.hu www.duplexrota.hu

1. táblázat: Afrikai országok, amelyekben legalább 280 indiai származású él (2001)

Ország	PIO	Indiai állampolgár	Összesen
Angola	45	250	295
Benin	450	-	450
Botswana	3000	6000	9000
Burundi	300	-	300
Dél-afrikai Köztársaság	?	?	1000000
Dzsibuti	280	-	280
Elefántcsontpart	30	270	300
Egyiptom	40	1350	1390
Eritrea	30	1723	1753
Etiópia	34	700	734
Gambia	135	-	135
Ghána	2000	1800	3800
Guinea	-	1000	1000
Kenya	85000	17500	102500
Líbia	400	12000	12400
Madagaszkár	25000	4000	29000
Marokkó	25	350	375
Mozambik	20000	870	20870
Nigéria	8000	17000	25000
Szudán	300	1200	1500
Tanzánia	85000	5000	90000
Uganda	7000	5000	12000
Zambia	10000	3000	13000
Zimbabwe	15500	1200	16700
Összesen	262569	80213	1342782

Forrás: <http://indiandiaspora.nic.in/diasporapdf/part1-est.pdf> (Utolsó letöltés: 2009. március 1.)

du"-nak vallják magukat, ha ezt a hitet követik. A hinduizmust nyugati tudósok jobbra a politeizmus szinonimájaként használják: „valamennyi hindu több istenben hisz” (von Glasenapp, H. 1998); „A hinduizmus olyan tömérdek istent ismer, hogy abban nem marad hely Istennek, az egyetlennek” (Bárdi L. 1999).

A szanátana-dharma filozófiája azonban nem ilyen egyszerű. Ahogyan hazai szerzők is helyesen mutattak rá, ez a tan távolról sem „sokistenhit” vagy „bálványimádat” (Baktay E. 2000, Tóth-Soma L. 1998). A hindu istenfogalom Ísvarát (Istent) az Önvaló (Brahman), a Valóság, az Öröktől fogva létező megnyilvánulásának ismeri el. Ez a megnyilvánuló Egy, az Isten. A megnyilvánulás formája pedig a teremtés, a fenntartás és a pusztítás, mely egyben az újjáteremtés is. E három „funkció” megszemélyesített jelképe a Trimúrtyi, vagyis Brahmá a teremtő, Visnu a fenntartó és Siva a pusztító megújító. Ugyanakkor Isten számtalan formában képes – mindig konkrét céllal – megnyilvánulni, inkarnációk formájában megjelenni. Egyúttal Isten különleges hatalommal felruházott

szolgái, a félistenek (dévák) a teremtés, az élet, az irányítás meghatározott területeiért felelősek. Ezekből Indiában nagyjából 33 milliót ismernek el.

A hinduk azért imádják a félisteneket, hogy bizonyos anyagi eredményekre tegyenek szert. Az adott félistennek végzett hosszú ima és felajánlások után a hívó kaphat egy áldást, amely – mivel anyagi természetű – csupán átmeneti jellegű, ideiglenes (Tóth-Soma L. 1998). E gyakorlatot értékeli a nyugati vallástudomány rendszerint politeizmusnak.

A bálványimádatra való asszociációt pedig a hindu templomokban létesített múrtik, istenalakok szerepének félreértése hordozza. A hindu vallásfilozófia szent könyveiben, a Védákban leírtak szerint elkészített szobrok felállítását követően egy, a lelki megvalósítás magas szintjén álló személy, megfelelő szertartással meghívja e formába Istent. Ettől kezdve ezek a múrtik (arcsa-vígrahák = az Örök-kévaló imádat alakjai) már nem különböznek Isten eredeti formájától, aki e formákon keresztül képes elfogadni híveinek imádatát, felajánlásait (Tóth-Soma L. 1998).

A hinduizmus több filozófiai iskolára, illetve további „szektákra” tagolódik. A hinduizmus „reformszárnyaként” jelent meg a mára sokmillió ember vallásaként ismert buddhizmus és dzsainizmus is. Ez a heterogenitás garancia a részvéten hitelvek, dogmák visszautasítására, ugyanakkor szavatolja a nagyfokú toleranciát (Pete, J. – Bálint, Á. – Wilhelm Z. 2008).

A nyugati világ számára a hinduizmus „sokistenhite” és a „bálványimádása” mellett a legszembetűnőbb jegye a „kasztrendszer” rigiditása. Egyébiránt, már maga a – portugál eredetű – kaszt kifejezés sem fedí az eredeti szisztémát. Egykori, indiai elnevezéssel varnarendszerről beszélhetünk (varna = szín), vagy még korábbi neve: varnárama rendszer (Szegeci N. – Wilhelm Z. 2008). Vitathatatlan e mára mereven hierarchikus struktúra társadalmi mobilitást, emberi jogokat súlyosan sértő mivolta, azonban nem szabad megfeledkeznünk eredeti céljáról és előnyeiről sem! Valódi szerepe szerint, a védikus társadalomban az embereket képességeik, céljaik, vallási érdeklődésük alapján sorolta négy foglalkozási kategóriába (bráhmánák, ksatriják, vaisják, súdrák). A hosszú évszázadok alatt torzá alakult, a sok ezer csoportot felvonultató, immobil rendszer csúcsán lévőknek számtalan szabálynak, előírásnak kell megfelelniük, felelősségük sokszorosa a hierarchia alján helyet foglalóknak. Az elkövetett vétségekért az elit sokkal súlyosabb büntetésekre számíthat. Mindemellett a csoporton belüli összetartozás, egységes szociokulturális és gazdasági környezet az egyén létbiztonságát élethosszig garantálta.

Annak ellenére, hogy a tengerentúlra került hinduk igyekeznek megőrizni identitásukat együtt járó eredeti belső társadalmi felépítményeket is, a befogadó terület hatásaitól nem függetlenedhettek. Jelentős közöttük – már a brit gyarmati időktől Indiában is megindult – vesztelnizálódás (Wilhelm Z. 2008). Ennek mélysége természetesen függ környezetüktől. A fejlett nyugati társadalmi-gazdasági miliőben (pl. USA, Egyesült Királyság, Hollandia stb.) élők mutatják leginkább a felbomló eredeti társadalmi szokásrendszerek jezeit.

Ugyanakkor az Afrikában élő indiai csoportok eltérő rassz-megjelenésük, kulturális különbségeik, gazdasági szerepköreik miatt meglehetősen nagyfokú szegregációt tanúsítanak, közösségeik erősebben őrzik eredeti struktúrájukat. Sokszor mostoha körülmények között is meg tudták őrizni hagyományaik évezredes örökségét, melyeknek legősibb kifejezési módja az ünneplés volt. Az ünneplés, amely egy napra vagy egy hétre kiszakítja

őket a valóságból, az ünnep, amelyre készülődve a szegények inkább adóságokba verték magukat vagy lemondtak ételről-italról, csak hogy megvehessék az istenek tiszteletére szánt új ruhákat, az ünnep, amely többet tanított a vallásról, mint valahány hitoktatás, az ünnep, amely pompázatos szertartásaival meghódította a szíveket és az érzékeket (Lapierre, D. 1988).

A Dél- és Kelet-Afrikában nagyszámban feltehető hindu templomok¹ pazar ünnepeknek adnak otthont. Ezek közül kiemelkedik a Diwali, a gonosz Ráksaszák felett győzedelmeskedő Ráma királyságába, Ajódhjába való visszatérésének ünnepe. A fények fesztiváljának is nevezik, mert ilyenkor nem csak a templomokban világítanak ezer és ezer fényforrással, hanem otthon is. Úgy tartják, Laksmí a vagyon istennője nem látogatja meg azt a házat, amely ilyenkor sötét. A világosságról rendkívül látványos tűzijátékokkal is gondoskodnak.

A február-márciusi időszak teliholdas napjához kötődik a Holi, egyfajta tavasz-, illetve termékenységnépnep, melynek során féktelen jókedvvel színes vizet locsolnak vagy porfestéket szórnak egymásra az emberek, míg végül mindenki a szivárvány minden színében pompázik. A Ganésa csaturati ünnepe sorozaton a legnépszerűbb indiai istenség, a szerencsehozó, akadályelhárító, elefántfejű Ganésa születésére emlékeznek. Ilyenkor hatalmas szobrokat készítenek az istenség képéről mintázva, majd az ünnep végén vízbe merítve tüntetik el. A Durga púdza szintén rendkívül népszerű ünnep, a harcos istennő imádatától anyagi helyzetük javulását várják hívei. A Thajpuszan Kavadi a tamil eredetű dél-afrikai hinduk színes ünnepe, melynek tíz napja során a több névvel is illetett, a távoli Tamilföldet patronáló Muruga istenséget (a háború istene) imádják. A Makara Sankranti, az észak-indiai aratási szezon kezdetét jelző ünnep, szintén nagyon népszerű. Sárkány fesztiválnak is hívják, mivel ilyenkor papírsárkányok garmadája illeg az égen, idősebb-fiatalabb generációk ügyességét tesztelve. A fentebb felsoroltakon kívül még számos hindu ünnepet ülnek Afrika-szerte, de a vallási türelméről híres hindu közösség szívesen megüli más felekezetek nagy napjait is.

A sokszor liberális, toleráns hinduizmus külföldön is jó alapot teremtett híveinek a boldoguláshoz. Paul Johnson brit történész írja a Forbes magazin 2004. június 21-i számában: „India is jó példa. A hindu vallás természetéből adódóan toleráns, a maga furcsa módján megengedő. Dzsawaharlál Néru és leszármazottai szocialista rezsimejének állama intoleráns, tiltó és groteszk

Közös könyörgés a murti előtt

módon bürokratikus volt. Mára a helyzet megváltozott és a gazdaság szárnyal. ... Magukra hagyatva az indiaiak (ahogy a kínaiak is) mindig prosperáló közösségeket alkotnak. Vegyük például az Ugandában élt indiai közösséget, akiket a véreskezű diktátor, Idi Amin száműzött, és akiket a sokkal toleránsabb brit közösség befogadott. Most több milliomos van köztük, mint bármely más, Nagy-Britanniába újonnan bevándorolt csoport tagjai közt. Ez is jól példázza, hogy a kemény munka, az erős családi kötelékek, és az odaadó tanulás milyen messzire juttatja azokat, akiket minden földi vagyonuktól megfosztottak” (Johnson, P. 2004).

Természetesen ne gondoljuk azt, hogy az afrikai hinduk csak toleranciájukkal, színes ünnepeikkel hívják fel magukra a figyelmet. Az ot-tani diaszpóra rendkívüli módon felértékelődött az anyaország számára, hiszen a gazdaságilag erősödő India már nem csak belső fogyasztásra támaszkodva fejlődik, egyre inkább kifelé is figyel. A szakirodalomban megjelent az Afrikai Selyemút fogalma, jelezve: Ázsia két gigása, Kína és India gazdasági kapcsolatok sorát építette ki az elmúlt években a fekete kontinensen. Afrika Ázsiával bonyolított külkereskedelmi forgalma 2000 és 2005 között évi 18-20%-kal növekedett, jelentős mértékben köszönhetően az indiai diaszpórának. 2004 végéig India 1,8 milliárd dollárt fektetett be Afrikában (Kína egy évvel később is még „csak” 1,3 milliárd dollárnál tartott) (Broadman, H. G. 2008). Hosszan folytathatnánk még a példák sorát, miképpen talált egymásra az utóbbi dekádotokban India és Afrika. Egyre inkább úgy tűnik tehát, hogy az indiaiak nem csak „színezőelemként” vannak jelen Afrikában, hanem meghatározó szerepet szánt nekik Ganésa az elkövetkező évtizedekre.

Jegyzetek

1 Csak az egyik saivita (Siva követői) portál az afrikai kontinens hat országában 14-ről tud (<http://www.shaivam.org/siddhanta/toi.html> Utolsó letöltés: 2009. március 1.).

Felhasznált irodalom

- Baktay E. (2000): India bölcsessége – a hindu világszemlélet ismertetése (reprint). Könyvfakasztó – Kairosz Kiadók, Budapest, p. 14.
- Bárdi L. (1999): A keleti világvallások története és eszmevilága. Keleti Kiskönyvtár 1. JPTE TTK FI Ázsia Központ, Pécs, p. 48.
- Broadman, H. G. (2008): China and India Go to Africa. In: Foreign Affairs, Vol. 87. Num. 2., pp. 95-109.
- Friedman, T. L. (2006): És mégis lapos a Föld. HVG Könyvek, Bp., p. 267.
- Gregory, R. G. (1971): India and East Africa: A History of Race Relations within the British Empire, 1890-1939. Clarendon Press, Oxford, 555 p.
- Jayaram, N. ed. (2004): The Indian Diaspora – Dynamics of Migration. Sage Publications Ltd, London, pp. 15-43.
- Johnson, P. (2004): Want to Prosper? Then Be Tolerant. Forbes, 2004. június 21. <http://www.forbes.com/forbes/2004/0621/041.html> (Utolsó letöltés: 2009. február 26.)
- Kuppusami, C. (1983): Religions, Customs and Practices of South African Indians. Sunray Publishers, 177 p.
- Lapierre, D. (1988): Az öröm városa. Az Apostoli Szentszék Könyvkiadója, Budapest, p. 123.
- McNeill, W. H. (1963): The Rise of the West: A History of the Human Community. The University of Chicago Press, Chicago, p. 210.
- Pete, J. – Bálint, Á. – Wilhelm Z. (2008): Indian Religions in Hungary. In: Journal of Gandhian Studies, Vol. VI. Nos. I-II., pp. 284-293.
- Pillay, G. J. (1991): Bethesda Temple among Indian South Africans. Journal of Religion in Africa, Vol. 21. Fasc. 3., pp. 256-279.
- Report of the High Level Committee on Indian Diaspora (RHLCID) 2000. Ministry of External Affairs, Foreign Secretary's Office <http://indiandiaspora.nic.in/contents.htm> (Utolsó letöltés: 2009. február 26.)
- Szegedi N. – Wilhelm Z. (2008): Dél-Ázsia társadalomföldrajza. In: Horváth G. – Szabó P. – Proháld F. szerk.: Ázsia regionális földrajza. Eötvös Kiadó, Budapest, pp. 403-562.
- Tóth-Soma L. (1998): Egyszerűen és érthetően a hinduizmusról. Egyházfórum, Budapest, p. 13-14.
- von Glasenapp, H. (1998): Az öt világvallás. Talentum Kiadó, Budapest, p. 64.
- Wilhelm Z. (2008): Adatok az indiai urbanizáció folyamatának vizsgálatához. In: Modern Geográfia 2008/2. szám, p. 40.

BERNADETT ● AROWOLO

magicpictures.hu

